

Rūta Kaminskaitė

Pasvalio Petro Vileišio gimnazijos 3b klasės mokinė

Linksmą mano senelės vaikystė

Genovaitės Jusienės pasakojimai

Prieš 83 metus Mekšrių kaime, Pasvalio rajone, gimė ypatingas žmogus – mano senelė Genovaitė Ramoškaitė-Jusienė. Ji – mano mamos mama. Mokėsi Vilniaus pedagoginiame institute, tapo prancūzų kalbos mokytoja.

Likimas lėmė mums, penkiems Jos anūkamams, gimti ir augti Jos pačios rankomis statytame name, pačiame Pasvalio miesto centre. Klausydamosi senelės vaikystės prisiminimų, pamaniau, kad po tiek metų Ji visai nepasikeitė – išliko tokia pat užsispyrusi, tvirtos valios, stipraus charakterio, net sunkiausiomis minutėmis kupina neišgaruojančio optimizmo.

Miela ir įprasta ausiai pasvalietiška tarme Ji papasakojo apie linksmus vaikystės nuotykius, apie žaidimus ir tuomet turėtus žaislus.

– Norėčiau Jūsų paprašyti, kad papasakotumėte, kada, kur gimėte? Kokioje šeimoje augote?

– Tai buvo 1931 metai, kovo 15 diena, Mekšrių kaimas, Pasvalio rajonas. Gimiau amatininkų šeimoje. Tėtis Vladislovas buvo statybininkas, stalius. Motina Cecilija buvo audėja. Augau labai darnioje šeimoje, buvau mylimas vaikas, labai mylimas ir, kaip dabar atrodo, gana išlepintas vaikas. Todėl mano galvelėje labai dažnai kildavo visokių kvailysčių.

– Tad ir papasakokit, močiute, ką nors iš savo vaikystės. Norėčiau, kad papasakotumėte tarmiškai.

– Hmm... Tarmiškai... Nu va, kėp i sakio, tēp i buva. Tete labė man lepina. Nupirkdava viską, ką tik norėdavo.

Mūsų gryč stovėja unt upelės, vardu Gykupis, kranta. O kito pusė stovėję Židonių gryč. Ir tinai buva labė tok linksm, smag gaspadine Židoniene. Jaun da buva motere, bet labė linksm. Jin buva mamos labė ger drauge i mana ti po pat labė drauge. O biški toliau stovėja tok Baranauskų sodyb. Tie Baranauskė buva tokie navatnūs, čeraunikė. Labė tēp navatnė dirbdava. Vės žmons juokdavas, ką jiem aitvarė sunėš turts. Jie gan bagot buva, daug turtą turėja. Aš ti senė žinojo, ką tų aitvarų iš visa nėra. Man tete buva išaiškinės, aš i pat buvo paskaits. Mūsų seklytėlėj stovėje tok etažėrk, ti tinai buva visokių senų laikraščių, kalendorių tetės pridėt, knygelijų, o aš tēp ankst išmoko, šešių metų aš jo mokėjo skaityt ir labė tēp prisiskaitydavo, da tete parodydava, ko paskaityt, i žinojo, ką tų aitvarų jokių nėra, i tete sakydava: „I jokių, vaikel, aitvarų nėra. Jeigu žmogs bagots, jeigu jis daug tur turta, ti jis uždirb sava proc.“

I daba man kyl tok mints, ką reik tuos Baranauska aitvars išvaikyt, bu jis viso laiko kažkėp navatnė dirbdava. Daba žiūrėk, nupjaun dobilų lauko, dobils nupjaun i paliek kuokštero tokio nenupjauto, paliek visam laik. Arba rugs, gubs suvež, suvež i klojimo i paliek kokio gubo vidury lauka. A tep ta Gykupe buva tok vien gilesne viet, ti jis paem, įkyš ant to vanden kartį tokio, pryriš su vadelėm akmen, to akmen nuriden tiesė unt sava sodybo, nu sava sodybos tiese unt sava gryčios pusė. Tė va, ti vienąkart aš sugalvojo, ką reik tuos aitvars paėmt ir išvaikyt Baranauska aitvars. Nežino, ko daryt: vien bijo ait, i dieno bais ait, pamatės žmons, o nakt bėjo išeit i mam nelais. Ti tadom mas susitarem su to Židoniene, ta Židoniene labi tok linksm buva, turėja sava mažų vaikų, betgi jin tēp mokėdava su kitais vaikės žaist. Mes su jo susitarem vieno nakt (aš gulėdavo seklytėlė, megodavo), man mam jo pagulde, i to Židoniene atėja nakt. Aš išlindo pro lango seklytėlės. Mas nulakem unt tą Baranauska lauką, išmindžiojam tuos vios dobils, išmėtem to gubo, tuos pėds vios aplink išmėtem i to akmen nuskundinam tarp ta Gykupe. I pask vės žmons kiek juokes, vis kaims juokes, kad Baranauska aitvarė išlake, jos jo nebebos toks bagots. Vės pradėje juoktės, o Židoniene, to mana drauge, ir mamė prasitare, kad čė to visko padarem mas abidvi prietemo tokioj, jo kėp nakt buva. Mam ką papyka, ką supyka! Labė bare! Bare, bare, daug prisake, ką nevaln žmogos išnevožėt. Koks žmogs yr, toks i gers. Kad būt paskutins karts, ką daugiau jokių šelmaustvų nepridarytom nikad. Mam saka: „Sarmat nuo žmonių, mergaičkos nieka nėra, šitoks šelmaustvs išdarinėj.“ I prisake, kad būt

paskutins karts, daugiau to gaus. Gal i but daba nubauds kėp nors, prilops, bet Židoniene užstoje, saka: „Ne, ne, čė aš to visko sugalvojo.“

Nors i sake man, kad čė tegu būn paskutins karts, oi, nepaskutins, gal dešimt kartų tokių da pasikartoje...

Va, aš tau dabar, vaikel, papasakos vieno atsitikimo. No tokį gal beveik graudo, bet ne tokį, irgi nu tokį šelmiško atsitikymo.

Pamiškėj gyvena tok ūkinike Lindiene. Jie vaikų neturėje, bet jie labė man mylėje. Kviesdava nuolat unt svečs. Par vasar kėp aš ti labė daug dienų prabudavo pas to Lindienė. Mas eidavam i daržo, bukčiom ravėdavo aš, jai padėdavo ravėt. Pri ta miškelia i da jų tam darž auga tokios navatnios žolės. Vien šaknys, o tie daugybė, daugybė stiebų, i kėp išraun to žolė, jeigu jo užsided unt galvos, ti tie stiebelė aplink unt tų pečių nugrius. Tėp ir aš nuveidavo i to miškel, užsided tuos žols unt galvos, nu ir praded vaidint. Praded vaidint visoks pabais, juokit praded aš to Lingienė, ta kvatojas, o aš tė visokių dainuškų, visokių ailučių prisako, i žinok, vaikel, visko ont pometės. Oo, gero pometė turėjo, visko atsimiondavo gerė.

O netol tos Lindienės buva tok maž maž grytelyte. Mažučė do langelė i tinai gyvena tok babute. Ta babute buva baisė piokt tok: keikdavas, koliodavas dažnė. I vieną kart jau atėje jin pas to Lindienė ir kažka jos susipyka. Kėp pradėje pyktės, kėp pradėje kolytės, o ta babute, jo sen babute, ką pradėje kolyt to Lindienė: „Oi, ką to nusprogtom! Ką tau gyvate subinė palaižytu! Ką tau šetons su kanopom tuos buroks iš lauka išspardytu!“ Ir visokių kitokių negražių žodžių, visokių pridare ir išlake rėkdam. Dabar to Lindiene nieka, o aš pagalvojo, ką jin tėp keike negražė, o aš labė mylėjo to Lindienė, mana buva drauge vadinam tėp, aš sako: „Pajėmkėm mas to babutė i pagozdikėm.“ Dabar ti kaip ir aš sugalvojo, ką mas, ką jon tėp sake, ką tau šetons tuos buroks išspardytu, ti mas prisiraukėm tų buroku, nuveikėm prietemo i pradėkėm su tais burokės unt to grytelė mėtet – nusigos! Tė mas jo tėp išgozdikėm, ką jin tėp negražė sake. I to Lindiene sutyka.

I vieno vakaro paprašo mamos, ką man laistų pargulėt pas Lindienė, aš ti dažnė pargulėdavo, nes jin vaišindava viskuo, labė mylėdava. Kėp jo sutema, mas užsidėjam tuos žols navatėns, didels unt tų galvų abidvi užsidėjam, išsirovem kels buroks didels su lapės i nuvėjam pri tos grytelės, o ta babute gyvena vien, gal jin tė ir lempos neturėje a žibala, ką jin labė grait, bišk prietem, i gulėdava jo. Jin musėt gulėje. I ta babute da turėje tokio dukterį, Anėlė vards jos buva, bet ta dokte nebūdava pas jo, gal jin kor kitor gyvena, aš nežiono, bet kė kad atvažiuodava, būdava, ataidava. Tė daba mas sugalvojam tuos buroks tėp užkabint unt tų lungelių, tė babute, kėp jon atsikels ryto, i tad joms labė nusigos, burokė sukabėnt. Tiok pradėjam kabint, viens buroks terkšt unt sienos, unt longą, i to babute nubuda. Kėp nubuda, kėp jin pradėje rėkt: „Ratavokiet, žmons, ratavokiet, vaidinuoklė užpuola, ratavokiet! Anėl, a to gird, kelkės! Mum grytela griun.“ I mas bišk nusigondam, i išlakem namo, unt sava nams...

O to babute (gal čė kiek i negražė buva), ką jin apsiorga, iš tą išgasče paskui apsiorga. Pasake jo tinai kėt, ką jo babute serg. Ti mum baisė buva nesmag kažkėp su tai Lindien. I ta Lindiene nepyka jin unt tos babutės, ką jin tėp koliodavas, jin visad koliodavas. Tė paėme, iškepe bundelių, karzinkėlė pridėje i saka: „Nu ainam, Ginut, ainam dabar, abidvi gozdinam, ti abidvi einam susizgadėt.“ I nuvėjam pas to babutė, nunešem to karzinkėlė bundelių, tė babutė aplankem, pavaišynam su tom bundelėm, viską, no i susizgadijam. Susizgadije, da ir išeinont abidvi pasibučiava.

I da, vaikel, aš tau nurėjo papasakot api sava babo. Bab – tetės mam. Labė ger buva, labė man mylėja. Jie gyvena pri mūsų gryčios visai netol, skersė kelia. Vieno kelia pusė – mūsų gryč, kito pusė – babos gryč. Senels ti pykts buva, bjauris, ne, nemylėjo senele, o bab buva labi ger. Jin labė turėje gražų daržel. Daugybė kvietkų prisodint, visokių, o už vis daugiau panavijų. Nu, man jos labė patikdava tos panavijos, i daba vieno karto, prieš pat žydėjimo, tokie didelė bombulė, jo beveik išsikėtė, jo beveik žyd. Man tiek jų reik, o bab tiek juos mylėja, glostydava, jai labė graž būdava tas daržels.

I daba vienąkart bab prigula pogule, aš pasiėmio tetės tokio krobė, tokio krobėlė. Tai krobėlė būdava vynė supilt i išbarščio tuos vyns, išpylo, pasiėmio to krobėlė, nuėjo un daržel, bab mieg, aš tuos bumbuls nusiraško, nusiraško, prisidėjo pilno krobė tų bumbulų, parsinešio namo. O mūsų gal gryčios buva

smėle tok kruv paverst. Nežiono, dėl ką ti buva paverst, a ti tete dėl žaidimą mum paverte, a ti tėt dėl ką buva paverst tą smėlią krūv. Aš išsikasio duobelė unt tą smėlią, tuos vios bumbuls supylo unt to i galvoj: daba aš padarys labė gražo daržel unt tą smėlią, išdėstės gražė tuos bumbuls. Nespėjo da pradėt dirbt, parein mam iš darbą: „Ko tu čė tor? Iš kor gavė? Ko padarė?“ Iš karta suprata, kad gi čė ne mūsų tie bumbulė: „Ko to padarė daba? Surink visko, aik atsiprašyk!“ Aš i verkt pradėjo... Paskui žiūr: skersė kelią atain bab i su kvartuk vis šluosta aks, šluosta, suprato, ką verk. Jin turbūt suprata. Tik parėja, mam: „Pulk, bučiuok ronko babai! Atsiprašyk!“ Mam unt manės, o ta bab: „Vaikeliuk tu mana, kam to tėt padarė? Kėp to man nuskriaudė!“ I aš verk, i to bab verk. O mam baras, rėk: „Aš tau daba, tu nebeišsisuks, nu tu, šėlme, kiekvieno dien po šelmaustvo pridarė man visokių, gaus!“ O bab pasižiūrėje, paglostė man, apsikabina: „Nebebark, Cacut (Cacut vadindava, mat mana mamos vards buva Cecilija), tė Cacut, nebebark, Cacut, tos mergaitės.“ Mam: „Ti kam to tėt padarė, kam to nuraškė?“ „Aš norėjo, ką i mana daržels toks būtų...“

Apsikabina, parsivede namo jinai man skersė kelia. Mas nuvėjam pas to babo, jon įplake blynų, iškepe, da i kompitūra pridėje. Aš tų blynų privalgio, i va šytep man tiesiog, i kėp man skaudėje šird ilgė, ilgė aš negalėjo užmiršt šytą sava darbą blogą, nu aš kažkėp norėjo pasibovėt su tės bumbulės, man tėt graž buva. Man tėt gailėje tos babos, man tėt jin mylėja, ką jai labė šird skaudėje, kam aš nuskriaudžio, nudraskio vios tuos bumbuls, i tos panavijos nebežydėje tad tėt gražė kėp kiekvienės metės, kožnės metės žydėdava tenai tam daržel, žydėdava i žydėdava visokie kvietkė.

Tė va, daba aš nežiono, vaikel, mažų tokių, mažesnių draugų nelabė turėjo, kažkėp jie man nelabė mylėje, tė gal pavydėdava, matė, mokyklė ki aš aidavo, unt mokyklo ti vaikė aidava su naginėm, tuos nagėns, būdava, apsiaudava, o aš viso laiko aidavo su čebatėlės, man tete čebatėls nupiorkdava, ti tie vaikė ain, su pioršt paroda unt man: „Va, caraite ain, caraite.“ Bet va iš tų didelių žmonių tė tikrė par viso gyvenimo aš atsimen. Atsimen i atsimen tuos žmons. Pavyzdžiui, Židoniene, kėp ji suprata, kėp ji mokėje įlįst stačė unt vaika, tokia išdykusia vaika, šird. Kad kart galėje, netgi ait nakt kart, aitvarų varyt su manim. Arba to Lindiene kėp moke, ką reik, jeigu nuskriaudė, išgosdinė, ką reik atsiprašyt žmogos labė. Arba bab, tėt jai aš padario blogą, o jin man vietoj bartų, nubaustų, jin man net blynų iškepe da.

Tokių visokių zababonų pridario pačėi vaikystė, bet vis tiek tas laiką tarps buva pats gražiaus, pats spalvingiaus laikotarpis, o paskui, kėp tete mire (tete mire ankst, aš labė da nedidela palioko), tad jo iš tikrųjų prasidėje tokios dienos: vietoj zabovų, ką zabovydam, padėdavom ravėt daržo a ti gyvuls liuobt, reikėje iš tikrųjų i daržs ravėt, i gyvuls liuobt, da valgėt vyrt. Jau pask prasidėje tikrs gyvenioms.

– *Močiute, Tu man jau papasakojai keletą nuotykių iš savo vaikystės. Gal norėtum dar ką nors papasakoti?*

– Nu ko aš čė daba daugiau galėč tau papasakot apė sava vaikystė. Žionė, vaikel, mana, kėp i viosų kara i pokare laika, vaikyste labė skyres no jūsų vaikystės. Daba jūs visa ka turet: i telefonė, i kompiuterė, i televizorė, i visokios dėlionės. O mas tad apė toks dalioks nieka nežinojem, akys‘ nebuvam regėjė. Mūsų zabovos buva labė papastos.

– *O kokios?*

– No tėt: jeigu atsirond šeimo mergaičk, tė piorm zabov buva lele. Turėjo i aš tų lelių. Viena buva dovanojs bab, kito kiot bab, o tatula da buva atnešs tokio storo su raudon sejon lelė. O man‘ jos labė nepatika, neturėjo didelės ukvatos bovytės su jom: tokios nezgrabnios, iš ryzų pasiūtas. Bovytės su jom tė aš nenorėdavo i nesibovydavo tiok labė norėjo sužinot, kas tė jų pilvuos yra, ka jos tokios storos. I vieno karto apčiupinėjo, apčiupinėjo i sumisljo iš tikra sužinot, kas tė jų viod yr. Pasiėmio gelažė i prapjovio piolvs.

– *Ir ką radai?*

– No ko gi ras‘, pakulų i visokių ryziukų prigrūst. Tiok pask kažkėp pajoto, ka nelabė gerė padario, i bijojo, ka kas nepamatytų. Sumįsljo pakavot primenėj, bo mūsų primenėj buva tetės padiorbt tok didela šėplėd. Tinai mam pasidėdava visoks puods, palyvons, petelns, uzbons, o apačio stovėje didela medine geld. Tė aš sudėjo tuos lels į geldo, atrado da tokio gunelė, užklojo, ka nieks nematyt, i daugiau nebeėmio

aš jų nè ont ronks. Vieno karto mamè prisireike tos geldos, nutrauke gunele i pamate, ka tos lelès prapjautès piolvès.

– *Ir kà sakè?*

– Koks kyla zajazds! Ka pradèje rèkt, bartès! Da uždave par kùpro su tom lelèm: „Kèp to tèt galèjè, kèp to šitèt padarè, kèp kok‘ razbainike. Gi jom sopèje, kè to pjovè, gal jo to visai šèrdès netor?“

– *O kà tu sakei, močiut?*

– No tèt ko, aš verk‘ i rèk‘ atgal: „Ka tèt jom nieks nesopèje, joke krauja nebuva, ryzų, pakulų prikištas, o šird tèt aš tor!“ No tèt va, su tom lelèm tèt i užsibaige, žodz‘ išèje šüds i pènk.

– *Ir daugiau neturėjai tų lelių?*

– Turèjo, vaikel, labè gražio lelè. No ta tèt man‘ labè patika. Žionè, tete nuvažiava ont Jeniškèl, nuvèje pas Iciko i parveže nupirkès.

– *O kas tas Iciks?*

– Žyds, vaikel, žyds! Jios turèje krautuvè. Nedidela ta krautuve buva, bet tèt visa ka možnèje gaut: i medžiagų, i puodų, i lopetų, i silkių, i saldainių būdava. Tèt va, tènai i nupiorka man to lelè, labè labè gražio, no paradnio. To tèt labè patika, sèdèdava jion ont lovos seklytèlè, su plaukelès, ronkyts judidava i kojs, sejons toks pūsts, labè plons, suveržts su kaspèn par piolvo. Jion man labè brong‘ buva, ale jos gals tèt pat nekoks. Tiok činai jo visai kitioniošk rokund: žionè, èje kars, skrebè kèp dare krato namuos, tèt jo i sudauže.

– *Gal pas kitus vaikus nueidavote žaisti?*

– Ne, vaikel, labè retè. Mas augam so brol, draugų jokių neturèjem, bo iš sodybos išeit nikor nevalnèje. Tete buva uždraudès, tiok pas babo, bo jion gyvena visai netol, skersè ūlyčios. Atsimen, tete sakydava: „Kad mana vaikè pakiemès nelakstios, apvèlkt, pavalgè, sotūs, gal bovytès i sava kiem.“ Aš i šèndè nesupront, kam jios, a norèje apsaugot mom, a iš onara.

– *Tai kà jūs kieme darydavot?*

– Vaikel, prè mūsų gryčios gala auga tok‘ didelà, didelà grušn. Tete iš pamūše atveže a do a trios vežioms smèle i papyla po to grušn. Tèt mas ont tos krūvos ne vieno vasaro pralaidem. To grušn buva tokiom didelèm, tonkiom šakom, ka mum i no saulès, i no lietos možnèdava pasikavot, kèp koks parasons. O zabovos daugiau buva medinès. Vios padirba tete. Pavakaraudava ilgiau i mum iš medže pridrože visokių bolvonų: turèjem i žmogiukų, i gaid, i arkl, i kiaulè, i žosè, i kitokių. O svarbiaus, iš lontgalių pastate tokio mažo gritelè. Jion buva so durim i so langes, i da so kamion. Mas tèt visa ka prisimislydavam, kèp daba prisimen. Dažniaus darydavam to, ko matydavam prieš aks. Po tos grytelès longès pasitaisydavam daržel, prisisodindavam kokių mažų žolalių, o kartès iš mamos tikra daržele pasiraškydavam kvietkų, pasiraudavam didelių žolių, pasodindavam sodo, iškasdavam griovel i tèt būdava Mūš, da kok žmogiuko pastatydavam, bukčiom jios maudas, mat mas buvam tèt pripratè, tete mom dažnè par vasaro vesdava maudètès ont Mūšo. O tiem gyvuliam, tèt aptverdavam gardo, suvarydavam i pastatydavam žmogiuko su šautuv, mat tete buva i šautuvo brol išdrožès, o kè tete nusipiorka tekarnè, tad tèt labè gražių daiktų mum nutekydava: visokių lazdelių so bombolès, kiaušinių. Atsimen, vien tok‘ graž‘ tvorela buva, balesiukè so bombuliukès, ka mam pasième ont sava daržel i aptvère panavijo, ka neišsiklaipytų.

Labiaus patikdava tèt kept ragaiš i bondels. Ale reikèdava vandene, tèt būdava tiokr bèd so tuo vanden. Mam išeidava i lauko dirbt, pasemdava mum viedro, ale kiek ta viedra užteks, da susistumdydavam, išliedavam, tad’ tekdava bègt pas babo, bo mum patiem prè šulne mūsų nevalnèje nè artyn prieit. Ger ta bab buva, pamesdava sava darbo, ataidava i pasemdava, da i do viedr pastatydava. Tèt tados mas no tos gritelès išlygindavam, no soda iki garda i ont Mūšo takels išliedavam, ipildavam vandene griovelè i tèt būdava Mūš, apdèdavam akmenèlès prisirènkè i ont smèle. Tèt i pralaisdavam i padielniko, i untarniko, i seredo, i četvergo, i pètnyčio. Mam dirbdava lauk’, o mas namie gaspadinaudavam.

I da, vaikel, aš tau pasakys, mum tèvè labè onkst spaude prè darbą. Da buvam visiškè maž’, o jo reikèje kation lakt įpilt, šun èst paduot, kiaulèm batvynių prilaužt, ožkè gert nunešt i žolès paraut. Buva

tok' didela ožk, jos ont lauko nevesdava, jion būdava Gykupe pakriaušē už sodybos proriošt. Tē mas so tais gyvulēs i bovydavamēs, so batvynių lapēs apdēdavam kūtēs dors, bukčiom vainikē, ožkē ont ragu pakabydavam kokio morko išrovē. O geriaus mūsų draugē tē buva rains kations Burcaks i juods šone Pūtsaks. Vo, apē juos aš tau papasakos tokį vieno atsitikymo, katrą nikēp negal užmēršt, i daba dažnē prisimen.

Tete Burcak buva padirbēs tokio gražio, nemažo būdo so gaidž ont stoga. Tē ont to būdo i mas po vieno įlisdavam, abud tē netiolpdavam. Ką tiok mas neišdarinēdavam su jēs, i apviolkdavam kok' sava drapan, abo kepurē – tetēs pērštinē uždēdavam i šokindavam. Jie buva labē prijomnos karaktere, nesidraskydava, nebēgdava no mūsų, o svarbiaus, ką jie i tarpusav' labē sutikdava. Burcaks i parnakt megodava pas Pūtsako. Būdava, kožno vakaro palaidž Pūtsako pasilakstyt po lauks, Burcaks vakar jo atsigol būdon i lauk Pūtsaka. Tas parein i abūd mieg par nakt būdo. Vieno vakaro labē lyja liets, i griauštins griaude, ale Pūtsako vios tiek palaide pasilakstyt, jios tēp buva įpratēs. Ryto nueinam pri būdos, pūtsaka nēr, mum jo neram. Palaukem leg pietų, Pūtsaka nēr. Parsigundē vēs išėjam ieškot, myslijam gal griauštins nutrenke. Viso pamiškē išvaikščiojam, vios griovs apžiūrējam, Gykupe krūms ištikrinam, kaimyns apklausinējam – nieks Pūtsaka nemate: dionga kēp unt ugn. O burcaks apain api būdo, apuosta, aplaiža būdo i vėl atsigul viduj. Nē pieną nelak, nē košēs neēd. I vien dien praēja, i kiot, Pūtsaks neatsirand. Vien kaimionk mamē pasake: „Kažin a tē nebos Jona darbs“. Mūsų sodž labē aplaisto gryčio gyvena toks senberns Jons, pavardēs aš neatsimen, bu nieks ja pavard i nevadina, Jons i tiek. Jios siorga džiov, o no džiovos geriaus' vaiste, žmons sakydava, juoda šunēs taukē, o mūsų Pūtsaks i buva juods kēp smala. A iš tikrujų tas Jons nugalabija Pūtsako a ne, tēp nieks i nesužinoja teisybēs. O Burcaks kels diens neišēja iš būdos, nieka neēde, o kē norējam po neval ištraukt iš būdos, jo buva sustingēs. Kēp mas ja verkem, kip mūm ja gailēja, sakyč, net labiau negu Pūtsaka, net tete, i tas nusišluoste ašars. Mam dave toks sens švars tetēs marškēns, suvinioje mūsų Burcako, tete iškase dubelē po sava mylimiaus medel (tē buva geltonoj čerešne) i pakavojem. Kapo viso vasaro labē prižiūrējam, kvitkelių pamerkdavam i nuravēdavam, i akmenēlēs apdēdavam, i tvorelē aptvērem. Šes įvyks įjolgē neužsimiorša, įjolgē, įjolgē, i da dėl ta, ka tete retkarčēs primiondava, mat aš so brol nelabē draugiškē gyvendavo, dažnē susibardavam, kartēs susimūšdavam, o tete vieto nubaudyma, vieto barymasi pasakydava: „Vaikē, ar atsimenat Burcako i Pūtsako?“ I mum ta užtekdava, i mas pradēdavam verkt, susigraudindavam. Tē mat, vaikel, kok meila, kok draugyste i ištikimybe buva tarp katinēle Burcaka i šunele Pūtsaka. I daba, kēp gerē pamįslēj, tē i žmonēm možna daug ko pasimokēt iš ta nutikima, oj kiek daug.

Daba so to ožk. Oi, visokių cirkų buva! Kēp žionē, mas su brol namie būdavam vien, tete par viso nedēlio būdava išvažiavēs ont statybs, mam par diens dirbdava lauk, i vieno karto mas labē susimušem su brol. Jios kēp jo didesns man užgava, pravirkde. Nuėjo aš pas to ožko, atsisēdo Gykupe pakriaušē i verk. Tēp skord pasidare, nēr kam užjaust. Sedėjo, sedėjo i sumislįjo pasibovet su tai ožk. Aš matydavo, kēp vyrē joj ont arklių, ir man labē norējes pajot, ale pri arkle nevalnėje prieit, be ta, mūsų tas arkls buva labē pikts, baisē spardydas. Kēp sumįslyjo, tēp i padario. Atrišio to ožko no kuola, užvedžio ont pakriaušēs, ont keliuka, užliopo ont jos, isitvėrio ont rags, o ragē buva tokie didelē, didelē. No, aš i joj tuo keliok. Lauk netolies mam su kaimionkom bulbs kase. Dien tok graž, saula švieč. Užgiordo, ka vien motere šauk mana mamō: „Cecilij! Žiūrēk! Tava ancikrists atjoj!“ Pamate mam man ont ožkos atjojant, atlake, pasigriebe bulvienokų saujo, apdauže man, apdauže, nutrauke no tos ožkos. Ved namo i tēp bar, tēp bar: „To man' be česa ont grabo nuvarys, vien klapatē so tav, nebežino nē kur tav dēt!“ O aš vis atsilies, atsilies, tē ko aš neatsilioks, ka paeit nebegal, viss mana užpakals kruvions. Gi žine, vaikel, kep atsikišēs ožkos nugarkauls, nesvarb, a ta ožk blog, a riebs, nugarkauls vis tiek atsikišēs, i jios tēp nutryne man riets, ka net suknela kruvion buva. Įjolgē gydyt reikēja. Mam net ont Jeniškēl ont aptieko ēje. Parneše tokios mostēs, tado tiok sugyde. Nebebare tad, labē meilē gyde. Žinam, aš prižadėjo daugiau tēp nedaryt, aš visad prižadēdavo mamos klausyt, sarmatos jai nedaryt, ale ne visad tēp išeidava.

– *Tu nebijojai užlipt ant ožkos?!*

– Ką gi aš bijos užlipt unt ožkos, ka aš ont stoga nebijoje!

– *Kaip ont stoga?..*

– Ogi tēp! Mūsų kūtēs buva labē prasts šiaudins stogs, jo lašēdava vunduo ont gyvulių. Tē tete uždenge nauj, gražų, ne šiaudin, o iš luntelių. Ves sakydava, ka mūsų kūtelēs stogs gražesns už gryčios, mat gryč buva uždengt šiaudēs. Pask da tete išpjauste toks arkle galvs i prikala prē pašelmene, o ka pasiektų prikalt, pasistate jiolgs kopečs i palika tuos kopečs stovēt, nežiono gal da mislija ko tē dirbt parvažiavēs, nežiono. Aš mačio, kēp tete lipdava tom kopečiom, sumislijo ir aš užlipt. Užlipio labē gerē, nikiēk nebijojo, o atgal nulipt bējo. Mana brol buva įsakyt man saugot, mat jios buva vyresns, o jios buva labē baigšts. Pamate man ont stoga, nusigonda i pradēje nesav bals rēkt: „Ratavoket! Ratavoket! Megēčk griūn!“ Lak par sodž i rēk, kiek tiok gal. Užgiorda Jarašūna bernē, atlake žiūrēt, kas či pasidare. Pamate man' ont stoga, irgi nusigonda, liep lipt žemēn, o aš neliop, o kēp aš lēps, kad bējo, ale nuvaidiono, ka nikiēk nebējo, sēdž apžergs pašelmen, įsitvērs ont arkle galvs i dainuoj:

Stribytelē pasiūtē
Sudegina man kūtē.
Sudegina kūtelē,
Suēde jie avelē.

I kuo tolyn, tuo garsyn, atroda, ka smarkiau rēks, tē ne tēp bijos. Pask Jarašūna Jurgs užlipe, pamaž i nukēla man. O po ta labē da ilge viss sodžs juokes, ka Jarašūna Jurgs Ramoškos stribytelko ratavoje.

O kē ateidava subat, vaikel, no pat ryta pas mum būdava didels sujudims. Mam užklaudava: „Vaikē, a žinat, ka šēndi subat? Parvažiuos tete iš darba. Aš tuoj nukapos didžiuos žols no kiema i pataisys skanē valgēt, iškeps ragaišē su spīrgēs, apšūtēs kopūstų su dešr i da iškeps blynų su kompitiur. O jūs nubaldinset kiemo.“

– *Ką tai reiškia „nubaldinset kiemo“?*

– O reišk tēp: prie priemenēs slunksče buva padēts toks ilgs akmuo, no ta akmene leg stalernēs, o no stalernēs leg šulne, o no šulne leg kūtelēs buva toks taks. Tēp tē viss kiems buva žolēm apaugēs, o tas taks buva toks kiets, gal tē kok žvyr buva nupilts ar tēp gerē sumints, ka tē nē žolēs nelabē augdava, jei kok išdygdava, mum reikdava nuraut, nuravēt, reikēja surēnkt visos šiukšlēs, šiaudigalē, i tuos mamos nukapots žols, nušluot tuos taks, ka jie no tola šviestų. Tete labē patikdava, ka kiems švars, jios buva didels švaruols. O vieno karto laukdam tetēs mas nuravējem to tako, nušlavem, surionkam šiukšls kēp ir visad, mįslijam, ko čē padaryt, ka da gražiau būtų. Nuējem į stalernē, apjieškojem i atradam tokio nemažo krobē su čviekēs. O tie čviekē buva tokie ilg, stor, su blizgančiom galvom. Gal tē jų tete prē statybų buva reikalingų. Tē mas paēmem krobē i vios tuos čvieks sukalam unt žemē, pagal taką krašts, palikam, tiok kad matytūs tos blizgančios galvos. O da vidury taką pabarstem smēle, atsinešē no grūšnios, i laukiam. Parvažiava tete, praēja tuo tak, mas laukiam ka pasaketų, ka pagertų, a tete tyl.

– *Tai gal pagyrė?*

– Pagyre, saka: „O kēp gražē vaikē susitvarke, taks blizg no tola, ale būtų da gražiau, jei būtumēt tarp tų čviekų vienods tarps padarē.“ Mas mat buvam sukalē kēp papuola. O pask liepe tuos čvieks ištraukt, dave tokį ryzo, liepe nučystyt žems i vėl unt to pačio krobē sudēt i nunešt, i padēt tē, kor buva. Supratam, ka to karto nepasyseke.

– *O tu, močiut,ėjai į mokyklą?*

– Ėjo, vaikel, ėjo, ont Gustonių pradžios mokyklē, mokytēs gerē sekēs, bo aš jo šešių metų mokējo gerē skaityt, tadu jo daug draugų atsiorada, bo visa sodžios vaikē kart aidava i kart paraidava iš mokyklas. Labē ger' mokytoj buva Židoniene. Aš daba nežiono, koks tē jos tvarkarašts būdava, kad subato mas tiok dainuodavam, šokdavam, piešdavam, ailuts mokydavamēs, vien žodž, sobat buva linksmybių dien, kēp mas jos laukdavam.

O daba aš nor tau papasakot apē orlavių šventē. Meškalauky netol Jeniškēle buva arodroms, i vieno karto vyka didela orlavių švente Jeniškēl. To šventē dalyvava i mokinē, mokytoj išmoke visokių pratymų su vėliavėlēm, dainų, deklamuot ailuts, gražē labē aprengē, atrionka būrel tų vaikų ir nuējam į arodromo. Man labē gere sekēs sakyt ailuts, mat buvo labē dros, i dėl tą, man liepe sakyt paskutinē ailutē labē garsē,

labė aiškė, ka vės girdėtu. O reikėja jos sakyt užlips ont orlaive sparna. Tė va, užlipio ont tą orlaive sparną, bet tos ailutės nikėp daba negal atsimint, kok jion buva, tiok žino, ka buva toki žodžė: „Nors mes esam maži, bet skrisim aukštai ir toli!“ Viosos ailutės tė aš neprisimen, i va sakant tuos žodžs man reikėje žengt vieno žengsn ont priek' i iškelt aukštyn dešinė ronko. Aš labė įsijaučio, artystiškė užrioko: „Mes skrisim aukštai ir toli“ Kėp žengio to žengsn, tėp i nugriovo no sparna. Kyla sujudims, supuola žmons galvoje, ka aš susižeidžio. Vės užjaute, gloste, dave saldainių, piernykų, bundelių, o klebons, atroda, ka Mikšys ja pavarde buva, net balto skrybelytė dovanoja i vės gyre, ka labė gražė pasakio eilutė, labė gražė, kėp tiokr artyste.

– *O nesusižeidei?*

– Nieka aš tė nesusižeidžio, tiok kels nusibrozdino leg krauja, bet nu tų viosų pagyrimų nė tie kelė nebeskaudėje. Tai va i parėje namo artyste iš orlaivių šventės su dovanų maišel, balt skrybelyt i kruvinės kelės. Tė va toks i buva mana pirms artystins pasirodioms.

Viso to, ko išmokam mokyklė – dainošks, šoks, ratels, mes i namie tėp po pat žaisdavam, kė kor nors susirinkdavam. Iš tų laikų tė labė gerė atsimen mojavs.

– *O kas tos mojavos?*

– No, vaikel, kėp čė tau daba paaiškėt, no gal kėp daba gegužinės. Gegužės mėnes vės sodžios žmons, kas tiok galėdava, rionkdavas giedot mojavos. Mas rionkdavamės pas Jarašūno, bo jų seklyč buva didelė. Pataisydava tokį altor, o ont stalą pastatydava šventos Marijos abrozo, apipuošdava jį, no i žmonės suklūpė gedodava Marijos litanijo i da kitoks malds kalbėdava, o po to, jei būdava gražs ors, lėkdavam ont kluona, o jei liets, tė ont gryčio, i prasidėdava linksmybės. Bilevičiuks ataidams atsinešdava armoniko, jios mokėja grot su tai armonek, pagrodava polko, suktinį, va to labė grodava „Bitute pilkoji“ i visokių kitokių da melodijų, o mas šokdavam aplionk i polko, i suktinį, i visoks ratels žaisdavam. Kartės armoniok pritardava, o kartės i pats žmons dainuodava vien'. Iš tų žaidimų tė labė mėgiams buva žaidims „Klausia žvirblis čiulbuonėlis“. Da labė patikdava žaidims „Žvirbli, žvirbli, o-ko-ko“. Toliau da žaisdavam ratelį „Sėjau rūtą, sėjau mėtą“. Labiau patikdava tie ratelė, kor reikėdava pavaidint, ypatingė tas „Žvirbli, žvirbli o-ko-ko“ arba „Klausė žvirblis čiulbuonėlis“. Arba labė mėgiams buva tė „Ėje grybų rėnkt Maryte“. O jį zaist reikė tėp: vės sustoj ratel i ein i vieno pusė, o tas, katras ved, vidury ratele ein ont kito pusė i dainuoj:

Ėje grybų rėnkt Maryte

I sutika voverytė.

Voverėla išsigonda

I po medž kavotės lionda.

Voverėla išsigonda

I po medž kavotės lionda.

Tie, katrie ėja ratel, pasidara medžės, tvirtė susikabyn rankom, voverytė pralaidž, o gaudytoja ne, gauda tol, kol sugaun, o jeigu nesugaun, toliau ain ratels:

Ėja grybų rėnkt unt miško

I pamačio pilko kiškį.

Tas kiškelis išsigonda

I po medž kavotės lionda.

I vėl tas pats viskas kartojas, jeigu nepagaun kiškele, toliau dainuoj:

Rionko grybs aš į bliūdo

I pamačio lapė rūdo.

Ta lapela išsigonda

I po medž kavotės lionda.

I vėl viskas, jeigu pagaun lapė, lapė pastata sava vieto, jei ne, toliau:

Pagrybaut išvario berno,

Jios pamate juodo šerno.

Šerns kavotės nebelionda,

Bernui gerklė jios parkonda.

I tadom tas šerns puol to vedant, pargiaun ont žemės, užgol, ant ją užgol lape, i kišks, i vovere i da jeigu kokie kiot žvėrys buva. I išein antrs žaidims: „Sūre spaudims“.

– *Įdomi buvo Tavo vaikystė, močiute, visokių istorijų prisiklausiau...*

– Ne tiek ji įdomi, kiek greit prabėgo. Buvau laiminga, truputį išlepinta, kiek padykusi mergaitė. Turėjau mylinčius tėvus, kurie vienaip ar kitaip aiškino gyvenimo tiesas, mokė suprasti tikrąsias vertybes savo gyvenimo pavyzdžiu. Atėjo 1943 metai. Skaudžiai išgyvenau mylimo tėvelio mirtį. Tais pačiais metais sėkmingai išlaikiau egzaminus ir įstojau į Pasvalio Petro Vileišio gimnazijos 2-ąją klasę. Žymiai pablogėjo gyvenimo sąlygos, padaugėjo rūpesčių, pasikeitė draugai, tik nepakito svajonės... Svajoju ir šiandien.